

Sprog i Norden

Titel: Nordisk språksamarbeid 1970-71
Forfatter: Arnulv Sudmann
Kilde: Sprog i Norden, 1971, s. 19-27
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Nordisk språksamarbeid 1970—71

Av Arnulv Sudmann

Ei oversikt over samarbeidet mellom språknemndene hittil finn ein i artikkelen "Nordisk språksamarbeid" i Språk i Norden 1970, s. 66—106.

I 1970—71 har samarbeidet mellom dei nordiske språknemndene halde fram etter dei tradisjonelle retningslinjene. Dei to publikasjonane Russiske navn og Turistord i Norden, som nemndene gav ut saman i 1970, er omtala i Språk i Norden 1970 (s. 83 og s. 77).

Om det nye årsskriftet som har avløyst Nordiske språkspørsmål, sjå nedanfor.

Nemndene har utveksla publikasjonar, møtereferat og meldingar om rådgjevingsarbeidet. I fleire høve har nemndene rådført seg om enkeltspørsmål. Men når ein ser på møtereferata og andre rapportar om verksemda til språknemndene, slår det ein at langt fleire saker og spørsmål enn dei ein har rådført seg om, er av felles interesse. På den andre sida: Skulle ein ha spurt dei andre nemndene til råds i *alle* saker som kunne tenkjast å ha interesse for dei, ville det ha ført til eit meirarbeid som vel ingen av nemndene i dag kan makte. Det føreset bl.a. ei styrking av sekretariata med folk som i hovudsaka kan arbeide med fellesnordiske spørsmål.

Sekretær- og komitemøte 1970

Sekretærmøtet 1970 vart halde i Oslo 3.—4. mai 1970. Ein sette opp ei førebels sakliste for språknemndmøtet 9.—10. oktober 1970 og drøfta lista over familienamn og andre nordiske samarbeidstiltak.

I tilknytning til sekretærmøtet var det møte i redaksjons-

komiteen for den dansk-norsk-svenske ordlista over samnordiske og særspårkelege ord, i komiteen for nyordsundersøkinga og i redaksjonskomiteen for det felles årsskriftet.

Det 17. nordiske språknemndmøtet

vart halde i Helsingfors 9. oktober og i Borgå 10. oktober 1970.

Frå Dansk Sprognævn møtte amanuensis Jørgen Eriksen, professor Poul Lindegård Hjorth, amanuensis Jørgen O. Jørgensen, universitetslektor Allan Karker, frå Íslenzk málnefnd professor Þórhallur Vilmundarson, frå Norsk språknemnd professor Reidar Djupedal, professor Eyvind Fjeld Halvorsen, ordboksredaktør Alf Hellevik, magister Arnulv Sudmann, lektor Arnold Thoresen, frå Nämnden för svensk språkvård professor Gösta Bergman, professor Karl-Hampus Dahlstedt, rektor Rolf Hillman, professor Valter Jansson, professor Ture Johannisson, docent Bertil Molde, professor Carl Ivar Ståhle, frå Suomen Akatemian Kielilautakunta professor Lauri Hakulinen, professor Osmo Ikola, professor Terho Itkonen, professor Matti Sadeniemi, bitr. professor Aimo Turunen, professor Pertti Virtaranta, frå Svenska språkvårdsnämnden i Finland professor Olav Ahlbäck, professor Åke Granlund, lagstiftningsrådet Henrik Grönqvist, professor Lars Huldén, bitr. professor Olav Panelius, professor Björn Pettersson, fil. mag. Eva Steinius, professor Carl-Eric Thors, fil. mag. Sten-Olof Westman.

Dei viktigaste sakene på møtet var:

a) *Nordisk liste over familienamn* (jfr. Språk i Norden 1970, s. 93)

Det var utarbeidd lister over danske, norske, svenske og finlandssvenske familienamn, men det stod att å finne eit sams system for uttalemærking. Sekretæranne i nemndene fekk i oppdrag å gjere framlegg om eit slikt system.

Frå Íslenzk málnefnd låg det føre ei utgreiing om islandsk namneskikk, med generelle reglar for uttalen av islandske namn, ei liste over familienamn med avvikande uttale og ei kort liste over nokre vanlege islandske fornamn og namneforledd. Også om finske og færøyske namn skal ein få liknande orienteringar med generelle uttaloreglar.

b) *Nyordsundersøkinga*

På vegner av nyordskomiteen (sjå Språk i Norden 1970, s. 96) gav Alf Hellevik ei oversikt over arbeidet med nyordsundersøkinga. Med utgangspunkt i ein dansk, norsk og svensk prøve-redaksjon for ca. 20 ordartiklar ventilerte han spørsmålet om å gje ut ei samla ordbok i staden for ei dansk, norsk og svensk ordbok kvar for seg. Det ville spare plass og tid og gjere det lettare å finne opplysningar frå dei andre språka, f.eks. om vellykka avløysingsord.

Det var delte meiningar om spørsmålet, men nyordskomiteen fekk fullmakt til å drøfte det nærmare og lage ein prøveredaksjon. Dessutan skulle ein prøve om det let seg gjere å få kommentarar frå finsk, færøysk og islandsk til ordsamlinga.

Etter møtet har Dansk Sprognævn vedteke å halde seg til den opphavlege planen om tre særskilde nyordspublikasjonar, ein dansk, ein norsk og ein svensk, men redigert etter mest mogeleg felles prinsipp, og med opplysningar om tilsvarande ord i dei andre nordiske språka. Dei andre nemndene har teke dette til følge.

c) *Felles årsskrift* (jfr. Språk i Norden 1970, s. 71)

På vegner av redaksjonskomiteen opplyste Bertil Molde at første årgangen av det nye årsskriftet låg føre i korrektur. Det danske namnet på skriftet var fastsett til "Sprog i Norden 1970", det norske og svenske namnet til "Språk i Norden 1970".

Møtet diskuterte innhaldet i årsskriftet for 1971, og det var semje om at ein bl.a. skulle prøve å få ei rekkje artiklar om lagnaden til dei nordiske språka i Amerika.

d) *Dansk-norsk-svensk ordliste over samnordiske og særspråklege ord* (jfr. Språk i Norden 1970, s. 98—99)

Lindegård Hjorth gjorde greie for arbeidet med denne ordlista. Redaksjonskomiteen — Hellevik, Lindegård Hjorth og Molde — hadde hatt tre møte, der dei bl.a. hadde diskutert målsetjinga og opplegget for ordlista. Komiteen hadde laga ei

prøveredigering av bokstaven *i*, og hadde komme til at ordlista ville bli ein publikasjon på 250—300 sider.

Møtet gav komiteen i oppdrag å halde fram med arbeidet.

e) *Yrkes- og institusjonsnemningar i skolen*

Eit nordisk rektormøte i Lahti i august 1969 hadde teke opp spørsmålet om ei samordning av yrkes- og institusjonsnemningar i skolen, og hadde vendt seg til Nordisk råd om dette. I brev av 6.2.1970 bad Nordisk råd språknemndene ta opp saka.

Eva Stenius orienterte om spørsmålet og om behovet for ei samordning av den brokete terminologien på dette området. Møtet vedtok å svare Nordisk råd at spørsmåla i første rekkje må løysast av institusjonane og yrkesorganisasjonane sjølve, men at språknemndene gjerne står til teneste med råd og opplysningar.

f) *Kva kan gjerast for å auke kunnskapen om dei nordiske grannespråka?*

Thoresen innleidde til ordskifte om emnet, og gjorde greie for kva språknemndene og andre har gjort og gjer for tilnærming mellom dei nordiske språka og for større kunnskap om grannespråka. Han peika på ei rekkje oppgåver for arbeidet framover. I dette arbeidet måtte ein kunne få hjelp av det internordiske kultursekretariatet som skal opprettast i samband med den nordiske kulturavtalen. Ja, ein kunne tenkje seg eit internordisk språksekretariat knytt til kultursekretariatet dersom nemndene ikkje får midlar til å opprette eit eige nordisk sekretariat.

I ordskiftet gjorde Virtaranta greie for undervisninga i finsk i dei andre nordiske landa.

Ahlbäck reiste spørsmålet om å få i stand språksosiologiske undersøkingar av tilhøva for finske innvandrarbarn i Sverige.

Jansson opplyste at ved Uppsala universitet hadde ein skore ned studiet i dei andre nordiske språka, såleis hadde krava i dansk og norsk blitt ein god del minska etter krigen. Ein burde arbeide for fleire stipend til opphald i andre nordiske land og kurs t.d. for danskar og nordmenn i Sverige og vice versa.

Þórhallur Vílmundarson peika på vanskane med á halde oppe dansk som leiande framandsprák på Island i konkurranse med engelsk.

Møtet vedtok á sende denne resolusjonen til Nordisk råd:

“Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och den ökade nordiska kulturgemenskapen kräver allt större uppmärksamhet, särskilt med hänsyn till kunskaperna i grannländernas språk. Undervisningen i grannlandsspråk på universitetsnivå och skolnivå bör förstärkas i Norden. Alla tendenser att skära ner denna undervisning är mycket beklagliga. Massmedierna och det fria bildningsarbetet bör utnyttjas för att vidga kunskaperna i grannlandsspråken. Särskilt bör problemen i samband med de finska invandrarbarnens skolgång och dubbla språktillhörighet i Sverige uppmärksammas.

Samernas strävan att utveckla ett som kulturspråk användbart skriftspråk bör understödjas, likaså strävandena att för dem ordna tillräcklig undervisning på alla skolstadier på och i deras modersmål.

Behovet av gemensamma terminologier och nordiska specialordböcker på olika områden är stort. Nordiska kulturkommissionen bör medverka till att understöd ges för sådana projekt. De nordiska språknämnderna står i dessa fall gärna till tjänst med de råd och den specialkunskap som kan behövas.”

g) *Innbyrdes påverknad mellom dei nordiske språka*

Karker, Hellevik og Bergman gjorde greie for påverknad frå dei andre nordiske språka på respektive dansk, norsk og svensk. Utgreiingane er trykte i dette skriftet.

Vidare var det foredrag av docent Bengt Loman om “Vad kan språksociologin erbjuda språkvårdaren?”. Lauri Hakulinen heldt foredrag om “Översättningslån i finskan”. Foredraget er trykt i Arkiv för nordisk filologi LXXXVI.

Det vart vedteke á ha neste sekretærmøte i København våren 1971 og neste språknemndmøte på Island i august 1971.

Utbygging av det nordiske språksamarbeidet

Spørsmålet om ei felles nordisk språknemnd er omtala i Språk i Norden 1970, s. 100 ff, også framlegget om ei slik nemnd frå riksdagsmann Sven Sundin til Nordisk råd i 1968 og debatten om framlegget på Nordisk råds 18. sesjon i 1970. Nordisk råd vedtok at det "icke måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget", men debatten i Nordisk råd munna ut i ei oppmoding til regjeringane om å gje dei nasjonale språknemndene større økonomiske ressursar, slik at dei kan knyte til seg folk som har til hovudoppgåve å ta seg av fellesnordiske spørsmål, og til språknemndene om å ta eit initiativ for å byggje ut det nordiske språksamarbeidet. Med bakgrunn i dette gjorde Norsk språknemnd 10.2.1971 framlegg for dei andre nordiske språknemndene om å oppnemne ein komite til å greie ut spørsmålet om korleis ein best skal byggje ut det nordiske samarbeidet, og setje opp ein arbeidsplan for åra framover. Representantar til ein slik komite møttest i samband med sekretærmøtet 15. og 16. april 1971. Der vart det vedteke at formennene og ein sekretær frå kvar nemnd skal fungere som ein permanent komite for å arbeide vidare med spørsmålet.

Sekretær- og komitemøte 1971

Sekretærmøtet 1971 vart halde i København 15.—16. april. Ein sette opp ei førebels sakliste for språknemndmøtet 16.—19. august 1971, og vart einige om prinsippa for uttalemmerking i lista over familienamn. Vidare drøfta ein samarbeidet mellom språknemnder og terminologiinstitusjonar om fagspråk, og førte det opp som særskilt punkt på saklista for språknemndmøtet 1971. Det låg føre eit framlegg frå den svenske Föreningen Norden om å lage ei nordisk politisk ordbok, som skulle omfatte termar frå politikk, offentleg forvaltning og organisasjonsliv. På møtet var det semje om at nemndene i Danmark, Finland, Noreg og Sverige skulle hjelpe til med ei språkleg gjennomgåing av manuskriptet til boka. Dessutan drøfta ein opplegget for den konferansen om nordisk språkfelleskap som er omtala nedanfor.

I tilknytning til sekretærmøtet var det møte i redaksjonskomiteen for ordlista over samnordiske og særspåklege ord, redaksjonskomiteen for Språk i Norden, komiteen for nyordsundersøkinga og komiteen for utbygging av det nordiske språksamarbeidet.

Konferanse om nordisk språkfelleskap

Den 20.—22. juni 1971 arrangerte foreiningane Norden og dei nordiske språknemndene ein konferanse om nordisk språkfelleskap. Konferansen vart halden på Hindsgavl på Fyn og hadde samla 41 deltakarar frå Danmark, Finland, Noreg og Sverige. Det var representantar for skoleverket og ymse folkeopplysningsorganisasjonar, for radio, tv, presse, fagorganisasjonar, teknisk terminologiarbeid, språknemndene og foreiningane Norden.

På konferansen var det foredrag om utviklinga av det nordiske språkfelleskapet, om arbeidet til dei nordiske språknemndene, om skolen og det nordiske språkfelleskapet og om språkfelleskapet kan styrkjast. Dessutan var det paneldiskusjonar om kva krav utviklinga av det nordiske samarbeidet set til utbygging av språkfelleskapet, om den rolle massemedia spelar for større nordisk språkforståing, og til slutt ein debatt om offentlege og andre åtgjerder for auka språkfelleskap.

Debatten munna ut i denne resolusjonen:

”Konferensen konstaterar med tillfredsstillelse att det nordiska språkvårdsarbetet i stigande grad blivit föremål för uppmärksamhet och intresse inom Nordiska rådet och Nordiska kulturkommissionen. Att de nordiska länderna nu ratificerat en traktat om nordiskt kultursamarbete betraktar konferensen som löftesrikt och utgår från att härigenom nya förutsättningar skapats för att det nordiska språkvårdsarbetet skall tillföras ökad stadga och större ekonomiska och personella resurser.

Enligt konferensens mening har det på alla områden tilltagande nordiska samarbetet på ett särskilt sätt gjort omvårdnaden av den nordiska språkgemenskapen angelägen.

Utan tvivel måste här erbjuda sig en viktig arbetsuppgift för det nya nordiska kultureksekretariatet, som rimligen bör följa arbetet och söka främja resursutvecklingen på detta område.

En central ställning när det gäller den nordiska språkvården intar språknämnderna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Dessa har visserligen som huvudändamål att bevaka den nationella språkutvecklingen, men de har också i hög grad till uppgift att se till att denna utveckling främjar den nordiska språkgemenskapen. Nämndernas möjligheter att ägna den nordiska uppgiften tillräcklig arbetsinsats har emellertid hittills varit alltför ringa. En förstärkning härvidlag av både personell och ekonomisk art, möjliggörande bl.a. ett mera omfattande samarbete mellan dem, ter sig ofrånkomlig. Frågan har tagits upp i Nordiska rådet, som visserligen icke avgivit någon formell rekommendation men uttalat att saken för varje land är av sådan vikt att den bör kunna lösas genom nationell finansiering. Att trygga en nödvändig utveckling av språknämndernas nordiska arbetsmöjligheter är enligt konferensens uppfattning mot bakgrunden av det ingångna kulturavtalet en självklar uppgift för de nya gemensamma organen för det nordiska kultursamarbetet.

Det samarbete om fackterminologi, som språknämnderna har bedrivit under de sista femton åren, är värdefullt. Arbetet måste utvidgas till ständigt nya fält och samtidigt bör nämnderna sättas i stånd att ta sig an de mera centrala delarna av språket, först och främst de nya ord, som ständigt kommer till. För närvarande har nämnderna icke kapacitet att lösa dessa uppgifter.

En grundförutsättning för den ömsesidiga språkförståelsen är skolans verksamhet. Konferensen finner det därför glädjande att Nordiska kulturkommissionen i en resolution till regeringarna så klart och eftertryckligt understrukt grannspråksundervisningens betydelse. Konferensen finner det angeläget att man i de berörda länderna formulerar läroplaner och målsättning efter gemensamma principer och i mer eller mindre officiella tolkningar av dessa,

t.ex. i form av konkreta studieplaner, ger grannspråken tillräckligt utrymme för att uppställda mål skall nås. Givetvis bör även i grundutbildning och fortbildning av lärare det nordiska inslaget säkras. Konferensen hoppas att det inledda arbetet på en harmonisering av skolsystemen skall skapa garantier för en kontinuerlig, effektiv insats i detta avseende. I detta sammanhang har ett fortlöpande utbyte av informationer mellan de centrala skolmyndigheterna om läroplansarbetet på grannspråksundervisningens område en viktig plats.

Konferensen vill rikta uppmärksamheten på det önskvärda i att åtgärder vidtas så att man i de övriga ländernas skolor bibringar eleverna elementär kunskap om finska språkets uttalsregler.

Konferensen konstaterar att massmedierna, särskilt radio och TV, ger nya, utomordentliga möjligheter att främja språkgemenskapen i Norden. Konferensen vill emellertid efterlysa ett mera målmedvetet och aktivt utnyttjande av dessa möjligheter. Konferensen finner det sålunda angeläget att radio-TV i de nordiska länderna intensifierar programsamarbetet i enlighet med det kulturpolitiska principuttalande, som har gjorts av de nordiska radiocheferna i november 1969. Särskilt vill konferensen framhålla önskvärdheten av sådana utbytesprogram, som ökar våra insikter om och vår förståelse för våra nordiska grannländer och vårt samarbete med dem. De upphovsrättsliga hindren för ett vidgat utbyte bör såvitt möjligt undanröjas. Ett systematiskt och kontinuerligt samarbete om uttalet av ord, särskilt namn, från alla språk i Norden bör äga rum.”

Posttermar

Ved ei endring av den danske postlova, som blir gjord gjeldande frå 1.7.1971, er *anbefalet* endra til *rekommanderet*, *brevkort* til *postkort*. Dermed har ein fått samsvar mellom desse termene i dansk, norsk og svensk. Dette er eit resultat av det arbeidet med posttermar som dei nordiske språknemndene tok opp i 1955, og som er omtala i *Språk i Norden* 1970, s. 73.